

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

מצב החקלאות והמים בישראל בעשור האחרון

הכנסת, מרכז המחקר והמידע,

המחלקה לפיקוח תקציבי

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 640 8240

פקס: 02 - 649 6103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: אורי טל, עמי צדיק

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ט"ז באייר תשס"ח

21 במאי 2008

מסמך זה מוגש לחבר הכנסת שי חרמש, ומובאים בו נתונים על תפוקת ענף החקלאות ועל צריכת המים במדינת ישראל בעשור האחרון, ובכלל זה השימוש הגובר במים לא טבעיים לצורכי חקלאות.

1. ענף החקלאות

1.1. תפוקה ותוצר בענף החקלאות

ערך התפוקה החקלאית בשנת 2007 היה 22.7 מיליארד ש"ח (14.1 מיליארד ש"ח גידולים צמחיים ו-8.7 מיליארד ש"ח בעלי-חיים) – עלייה של 8.2% לעומת שנת 2006. בטבלה 1 להלן מובאים נתוני ענף החקלאות בעשור האחרון – תפוקה, תוצר מקומי גולמי וייצוא חקלאי.

טבלה 1 – תפוקת ענף החקלאות, תוצר מקומי גולמי וייצוא חקלאי (במיליארדי ש"ח שוטפים)¹

שנה	תפוקה		סך התפוקה	תוצר מקומי גולמי	ייצוא חקלאי (מיליוני דולר)
	גידולי שדה	בעלי-חיים			
1996	6.8	4.9	11.7	5.0	\$804.4
1997	7.0	5.5	12.5	5.5	\$802.1
1998	7.6	5.8	13.4	6.3	\$809.1
1999	7.3	5.8	13.1	5.5	\$782.3
2000	7.7	6.0	13.7	6.0	\$702.1
2001	8.4	6.2	14.6	6.9	\$630.1
2002	9.2	6.1	15.3	7.1	\$620.4
2003	10.0	6.6	16.6	7.3	\$714.7
2004	11.0	7.2	18.2	7.7	\$908.3
2005	12.6	7.8	20.4	9.6	\$1,027.1
2006	12.7	8.3	21.0	9.8	\$1,031.2
2007	14.1	8.7	22.8	10.0	\$1,326.0

בעשור האחרון ענף החקלאות התרחב מאוד – תפוקת הענף גדלה ריאלית בכ-46%, התוצר המקומי הגולמי עלה בכ-50% והיקף הייצוא החקלאי גדל ב-64.8% (בדולרים שוטפים). הנתונים מלמדים כי התפתחות ענף החקלאות מושפעת משני גורמים עיקריים:² **חידושים טכנולוגיים**, אשר מביאים בטוח הארוך לגידול מתמיד בתפוקה החקלאית ליחידת הון ועבודה; **גורמי טבע**, אשר מביאים בטוח הקצר לתנודתיות בתפוקת הענף.

החידושים הטכנולוגיים מביאים לידי צמצום של ההון והעבודה הדרושים ליחידת תוצר. תשומות ההון והעבודה גדלו בשנים 1995-2006 ב-3.3%, ואילו תפוקת הענף גדלה בשנים אלו ב-30%. הביקוש לתפוקה החקלאית **מוגבל**: הביקוש המקומי אינו גמיש יחסית והייצוא (בעיקר לאירופה) מתאפיין בתחרות קשה עם מדינות שבהן השכר לעובדים נמוך יחסית (ובהן מדינות אפריקה). התוצאה היא ירידה במשקל התוצר החקלאי הגולמי בסך התוצר המקומי הגולמי בעשור האחרון מכ-2.0% בשנת 1995 לכ-1.5% בשנת 2007.

החידושים הטכנולוגיים מאפשרים גם ירידה במחירי התוצרת החקלאית הטרייה ביחס למחירי התשומות החקלאיות. מחיר התוצרת החקלאית הטרייה עלה בשנים 1995-2006 ב-52%, לעומת עלייה של 97% במדד מחירי התשומות החקלאיות (הכולל גם עבודה שכירה).

¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל, לוחות 19.14 (תשומה, תפוקה ותוצר בחקלאות) ולוח 16.9 (ייצוא לפי ענף כלכלי), שנים שונות.

² בנק ישראל, דין וחשבון 2007, פרק ב' – התוצר, השימושים וענפי המשק, מרס 2008.

השוואה בין-לאומית מלמדת כי המשקל של תוצר החקלאות בכלל התוצר המקומי הגולמי בישראל נמוך במידה ניכרת מהממוצע במדינות המפותחות, ואילו התוצר למועסק בחקלאות בישראל גבוה מהממוצע במדינות אלו. נתונים אלו מלמדים על היעילות הגבוהה יחסית של המגזר החקלאי בישראל.

בעשור האחרון גדל חלקם של המועסקים הזרים בענף החקלאות יותר מפי-שניים, מכ-18.7% לכ-40.2%, כפי שמפורט בטבלה 2 להלן. התפוקה של העובדים הזרים (בעיקר תאילנדים) גבוהה יחסית, ושכרם נמוך לעומת שכרם של עובדים ישראלים. לפיכך, אפשר לייחס את הגברת היעילות בענף לעלייה במספרם של העובדים הזרים.

טבלה 2 – מספר המועסקים בענף החקלאות ושיעורם³

שנה	מועסקים ישראלים	מועסקים זרים	מועסקים פלסטינים	סך הכול
1995	50,600	13,000	6,000	69,600
שיעור	72.7%	18.7%	8.6%	100%
2007	36,200	27,000	4,000	67,200
שיעור	53.9%	40.2%	6.0%	100%

סך התשומה הקנויה של ענף החקלאות בשנת 2007 הגיע ל-14.9 מיליארד ש"ח (כאמור, לעומת תפוקה של 22.8 מיליארד ש"ח), ומתוכם 1.9 מיליארד ש"ח הם בלאי. בשנת 2007 חל גידול של 13.6% בערך התשומה הקנויה לעומת שנת 2006, אשר נבע הן מעליית מחירים והן מגידול כמותי בענף. בטבלה 3 להלן מוצגת התחלקות ערך התשומה הקנויה (ללא בלאי) בשנת 2007.

טבלה 3 – ערך התשומה הקנויה (ללא בלאי) בחקלאות בשנת 2007

תשומה קנויה	ערך (במיליארדי ש"ח)	שיעור
מספוא	4.6	36%
דלק, שמנים וחשמל	1.4	11%
חומרי אריזה והובלה שכורה	1.4	11%
אפרוחים, זרעים ושתילים	1.3	10%
מים	1.2	9%
דשנים וחומרי הדברה	1.2	9%
שונות	1.8	14%
סך הכול תשומה קנויה	12.9	100%

טבלה 3 מלמדת כי בשנת 2007 רכש ענף החקלאות תשומת מים בערך של 1.2 מיליארד ש"ח. הנתונים בסעיף הבא מלמדים על גידול ניכר בשימוש במים שוליים לצורכי חקלאות, לצד זינוק בתפוקה החקלאית לקוב מים.

ענף החקלאות מרוכז רובו ככולו ב-949 **יישובים כפריים** – 402 מושבים, 267 קיבוצים, 240 יישובים קהילתיים ואחרים (ובהם 35 יישובים ערביים) ו-40 מושבים שיתופיים. בשנת 2005 מנתה האוכלוסייה הכפרית כ-570,000 תושבים – , -8.2% מכלל האוכלוסייה. רוב היישובים הכפריים שוכנים באזורי פריפריה בגליל ובנגב. התושבים ביישובים הכפריים הם רוב באוכלוסיית האזור, והחקלאות ביישובים אלו היא מרכיב עיקרי בתעסוקה בהם.

³ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מדיניות התעסוקה בחקלאות והשלכותיה על העובדים בענף, כתיבה: גלעד נתן, 18 במאי 2008.

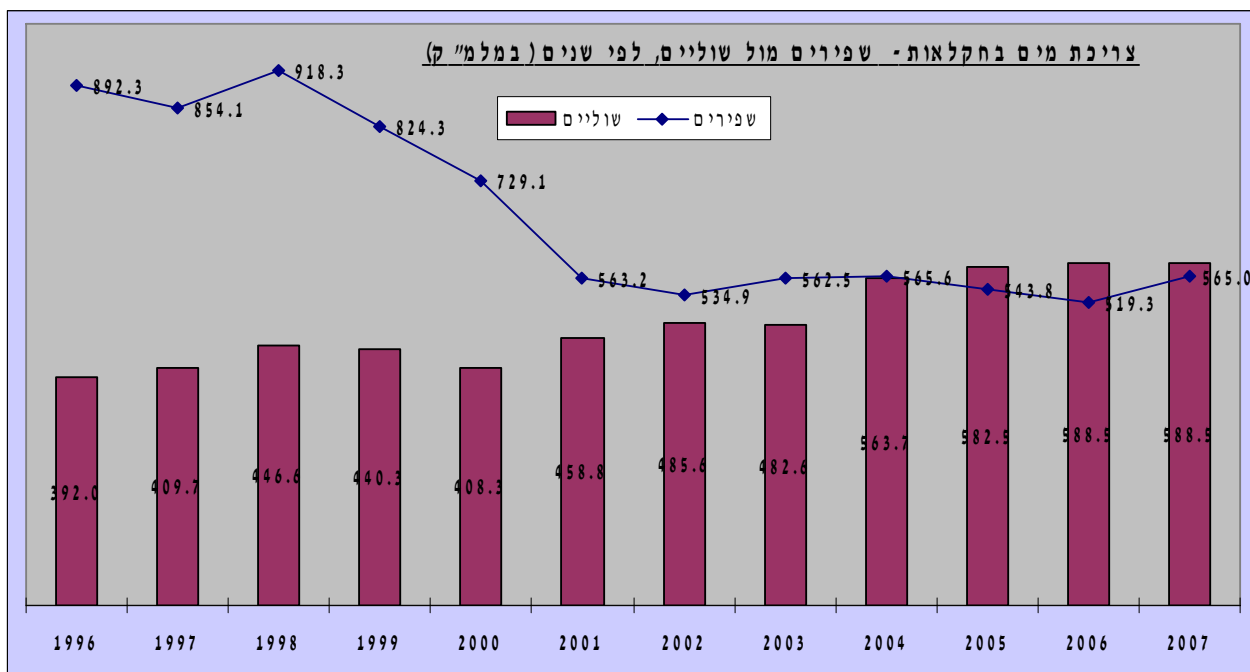
1.2. יעילות השימוש במים לצורכי חקלאות

בטבלה 4 מוצגים השינויים בצריכת המים ובתפוקה החקלאית בעשור האחרון. התפוקה ל-1 מ"ק מים עלתה מ-12.2 ש"ח בשנת 1996 (במחירי 2007) ל-19.8 ש"ח בשנת 2007 – עלייה חדה של 62%.

טבלה 4 – תפוקה חקלאית למ"ק מים בעשור האחרון⁴

יעילות השימוש במים (תפוקה בש"ח שוטפים למ"ק)	תפוקה חקלאית (מילש"ח שוטפים)	צריכת מים (במלמ"ק)			שנה
		סה"כ	שוליים	שפירים	
9.1	11.7	1284.3	392.0	892.3	1996
9.9	12.5	1263.8	409.7	854.1	1997
9.8	13.4	1364.9	446.6	918.3	1998
10.4	13.1	1264.6	440.3	824.3	1999
12.0	13.7	1137.4	408.3	729.1	2000
14.3	14.6	1022.0	458.8	563.2	2001
15.0	15.3	1020.5	485.6	534.9	2002
15.9	16.6	1045.1	482.6	562.5	2003
16.1	18.2	1129.3	563.7	565.6	2004
18.1	20.4	1126.3	582.5	543.8	2005
19.0	21.0	1107.8	588.5	519.3	2006
19.8	22.8	1153.5	588.5	565.0	2007
62%	45.9%	-10.2%	50.1%	-36.7%	שינוי מצטבר

בתרשים שלהלן מוצג השינוי בהרכב מקורות המים לחקלאות בעשור האחרון.

⁴ עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת על סמך נתוני צריכת המים שסיפקה הרשות הממשלתית למים וביוב.

1.3. ייצוא חקלאי עקיף

עם השנים פיתחה כלכלת ישראל יתרונות יחסיים בייצור מוצרים ש"נולדו" בענף החקלאות, ובכלל זה דשנים, זרעים ואמצעי השקיה. בטבלה 5 מוצגת חלוקת הייצוא של התשומות החקלאיות בשנים 2002-2004.

טבלה 5 – ייצוא תשומות חקלאיות (במיליוני דולרים שוטפים)⁵

ענף	2002	2003	2004
דשנים	622.5	700.9	874.1
כימיקלים	386.8	438.5	637.9
זרעים ושתילים	55.6	54.1	62.9
ציוד ומיכון	47.8	67.2	77.2
פלסטיק	37.9	42.7	50.9
מזון ותוספות לבעלי-חיים	45.8	51.4	50.3
השקיה	68.1	45.6	49.6
בעלי-חיים	10.6	10.2	14.9
ידע ותכנון	14.2	19.5	14.7
חברות סחר	5.7	7.8	11.7
סך הכול	1,295.0	1,437.9	1,844.2

בטבלה 6 מוצג ייצוא התשומות החקלאיות הכולל בשנים 1993-2004. כפי שעולה מהנתונים, ייצוא התשומות החקלאיות בשנים אלו עלה ביותר מפי-שניים.

טבלה 6 – ייצוא תשומות חקלאיות (במיליוני דולרים שוטפים)⁶

שנה	ייצוא	שינוי מצטבר
1993	857	
1994	1,081	26.1%
1995	1,295	51.1%
1996	1,471	71.6%
1997	1,561	82.1%
1998	1,622	89.3%
1999	1,583	84.7%
2000	1,403	63.7%
2001	1,333	55.5%
2002	1,295	51.1%
2003	1,436	67.6%
2004	1,844	115.2%

⁵ משרד החקלאות ופיתוח הכפר, הרשות לתכנון, דין וחשבון כלכלי על החקלאות והכפר 2005, אוגוסט 2006.

⁶ שם. הסיווג לענפי ייצוא אלו קיים עד שנת 2004 בלבד.

2. משק המים בישראל

2.1. מבנה משק המים⁷

במשק מים המבוסס על מאגרי מים טבעיים יש כשל שוק,⁸ שכן צריכת מים גבוהה מדי של כל מפיק בנפרד עלולה לגרום להמלחת מאגרי המים המשותפים לכולם. בישראל המצב חמור אף יותר, שכן כמות המשקעים הממוצעת נמוכה לעומת צורכי האוכלוסייה. כשל השוק במשק המים מחייב רגולציה שלטונית הדוקה כדי למנוע מחסור במים, בעיקר הפקת מים ממקורות לא טבעיים, שליטה על היקף הצריכה באמצעות תמחור מושכל ועידוד השקעות בחיסכון במים ובהקטנת הפחת.

במשק המים שני תחומים – הייצור וההובלה והחלוקה למשתמשים:

ייצור והובלה: יצרנית המים העיקרית היא חברת "מקורות", המייצרת כשני-שלישים מכלל הצריכה. נוסף על כך, "מקורות" היא המובילה העיקרית של מים בארץ מאזורי הייצור לאזורי הצריכה (באמצעות המוביל הארצי וקו ירקון-נגב). יצרנים נוספים הם אגודות מים, רשויות מקומיות, מושבים, קיבוצים וחקלאים פרטיים. בשנים האחרונות נוספו יצרני מי ים מותפלים באמצעות מכרזים ממשלתיים. כושר ההתפלה בשנת 2007 היה כ-141 מלמ"ק, וצפוי שהוא יעלה לכ-158 מלמ"ק בשנת 2008. עלות הייצור הממוצעת של מקורות נמוכה מעלות הייצור של מים מותפלים. על כן, ככל ששיעור המים המותפלים בסך הצריכה יגדל, כך תגדל עלות הייצור הממוצעת של מים.

מפיקי מים פרטיים חייבים **בהיטל הפקה** לאוצר המדינה, בהנחה שיש לתת ביטוי כלכלי למחסור במים. ההיטל הוטל על סמך חוק ההסדרים לשנת 1999 ומעוגן בסעיף 116 בחוק המים.

חלוקה: חלוקת המים למשתמשים הביתיים נעשית על-ידי מחלקות המים ברשויות המקומיות; הגוף המפקח על מחלקות המים המוניציפליות הוא מינהל המים במשרד הפנים. בחוק תאגידי מים וביוב, התשס"א-2001, תואגדו עד כה תשע מחלקות מים ברשויות המקומיות.

3. היסטוריית החקיקה

הפיקוח על משק המים והביוב בישראל והסדרתו היו נתונים מאז הקמת המדינה בידי רשויות שלטוניות רבות, והדבר הביא לחוסר ראייה כוללת של צורכי הציבור ולגירעון במלאי המים. בשנת 2002 המליצה ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא משק מים על רפורמה ארגונית, ובכלל זה הקמת רשות מים עצמאית שתסדיר את שוק המים בישראל בכל הקשור להפקה ולקביעת מחירים. ועדת החקירה הפרלמנטרית מצאה כי רוב רובן של החלטות הממשלה מאז שנת 1980 בנושא הרחבת מקורות המים וגיוונם לא יושמו, ולדבר נודעה השפעה רבה על הגירעון במשק המים.

בחוק ההסדרים לשנת 2006 החליטה הכנסת על רפורמה לשם ריכוז הפיקוח על משק המים והסדרתו בידי גוף שלטוני אחד – הרשות הממשלתית למים וביוב. בחוק ההסדרים לשנת 2007 אושרה רפורמה נוספת לשם הסדרה הכלכלית של ייצור המים באמצעות שינוי שיטת היטלי הפקה, כדי שבייצור המים יינתן ביטוי כלכלי לגורמים כגון כמות המשקעים (שנת בצורת או שנה ברוכת גשמים), האזור, השימושים, מקורות המים ושיקולים אקולוגיים.

⁷ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ניתוח פרק המים בהצעת חוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2007), תשס"ז-2006, כתיבה: יונתן ארליך ועמי צדיק, דצמבר 2006.

⁸ כשל שוק הוא מצב שבו כל גורם בשוק ממקסם את העדפותיו אך התועלת הציבורית הכללית אינה מיטבית.

3.1. מקורות מים ושימושי מים בעשור האחרון

צריכת המים בישראל בעשור האחרון היא 2,000 מיליוני מ"ק (להלן מלמ"ק) בשנה בממוצע. התפתחות משק המים בישראל בעשור האחרון לפי מקורות ושימושים מתוארת להלן בטבלה 7.

טבלה 7 – משק המים בישראל בעשור האחרון לפי מקורות ושימושים (במלמ"ק)⁹

שנה מקור מים	תעשייה			חקלאות					שנה	
	שפירים	סה"כ	שוליים	שפירים	סה"כ	שיטפונות	מליחים	קולחין		שפירים
1996	892.3	270.0	76.3	45.7	1,284.3	94.5	29.9	124.4	604.0	2,012.7
1997	854.1	255.4	92.4	61.9	1,263.8	87.8	35.0	122.8	621.2	2,007.8
1998	918.3	271.0	96.4	79.2	1,364.9	92.6	36.6	129.2	671.7	2,165.8
1999	824.3	285.5	100.8	54.0	1,264.6	91.0	35.5	126.5	681.8	2,072.9
2000	729.1	259.7	99.9	48.7	1,137.4	90.2	34.0	124.2	662.1	1,923.7
2001	563.2	266.4	145.1	47.3	1,022.0	85.4	34.7	120.1	658.4	1,800.5
2002	534.9	285.7	145.9	54.0	1,020.5	85.4	36.4	121.8	688.4	1,830.7
2003	562.5	285.0	150.0	47.6	1,045.1	83.9	32.6	116.5	698.0	1,859.6
2004	565.6	327.2	184.5	52.0	1,129.3	81.6	31.5	113.1	711.8	1,954.2
2005	543.8	340.7	189.7	52.4	1,126.6	85.1	34.5	119.6	715.2	1,961.4
2006	519.3	354.1	190.3	44.1	1,107.8	83.8	30.0	113.8	737.4	1,959.0
*2007	565.0	354.1	190.3	44.1	1,153.5	83.8	30.0	113.8	766.0	2,033.3
שינוי	-36.7%	31.1%	149.4%	-3.5%	-10.2%	-11.3%	0.3%	-8.5%	26.8%	1.0%

* הנתונים לשנת 2007 מבוססים על אומדן ראשוני.

הטבלה מלמדת כי בעשור האחרון עלתה צריכת המים הכוללת ב-1% בלבד. ואולם, הרכב המקורות והשימושים השתנה שינוי של ממש – צריכת המים הכוללת לחקלאות ולתעשייה ירדה ב-10.2% וב-8.5% בהתאמה, ואילו צריכת המים הביתית עלתה ב-26.8% (יש לזכור כי בתקופה זו גדלה האוכלוסייה בכ-25%).

כמו כן, חל שינוי מובהק בהרכב מקורות המים לחקלאות – השימוש במים שפירים ירד בעשור האחרון ב-36.7%, ואילו השימוש במי קולחין ובמים מליחים עלה ב-31.3% וב-149.4% בהתאמה. עידוד המרת השימוש במים שפירים לחקלאות בשימוש במי קולחין ובמים מליחים נעשה, בין היתר, על-ידי הגדלת מכסת המים ב-20% בגין מעבר משימוש במים שפירים למי קולחין.

ככלל, שפכים המטוהרים במתקן לטיהור שופכים (מט"ש) הופכים לבוצה ולמי קולחין. סך השפֵּעָה השנתית של השפכים בישראל היא יותר מ-500 מלמ"ק. מתוכם, כ-350 מלמ"ק (כ-70%) מנוצלים לשימוש חוזר, רובו בחקלאות. כפי שעולה מטבלה 7 לעיל, השימוש במי קולחין להשקיית גידולים חקלאיים מתרחב בשנים האחרונות. שיעור ניצול הקולחין בישראל הוא מהגבוהים בעולם. עם זאת, הוא אינו כולל את כל כמות השפכים הנוצרת בארץ, מאחר שחלק מהשפכים אינם מגיעים כלל למערכות ההשבה.

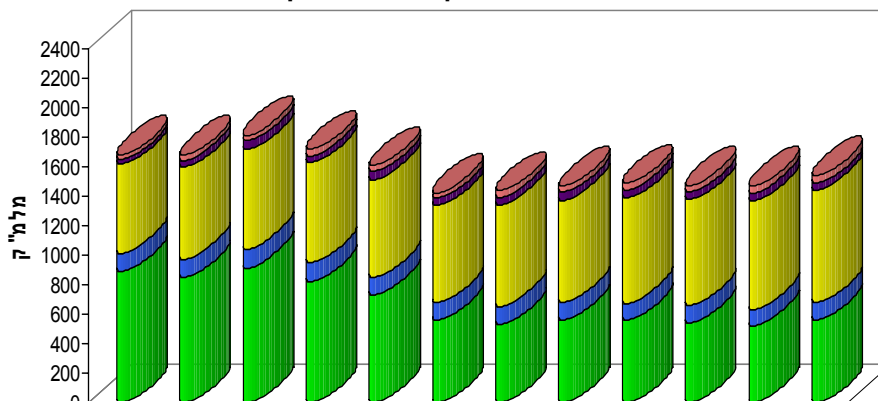
בתרשים שלהלן מוצגת צריכת המים השפירים בעשור האחרון.¹⁰

⁹ הרשות הממשלתית למים וביוב, צריכת המים לפי מטרות 1996-2006, באתר האינטרנט. נתוני 2007 מבוססים על אומדן לפי נתוני הצריכה, שהתקבלו במכתב, 17 במרס 2008.

¹⁰ שם.

צריכת מים שפירים כללית

כולל אספקה לממלכת ירדן ולרשות הפלסטינית

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 הערכה
הרשות הפלסטינית	30.8	34.8	37.2	40.2	39.9	39.3	41.8	41.1	44.4	43.6	47.9	52.0
ממלכת ירדן	31.6	49.0	59.0	44.5	54.2	46.1	52.4	55.0	55.4	53.9	54.3	46.0
צריכה ביתית	604.0	621.2	671.7	681.8	662.1	658.4	688.4	698.0	711.8	715.3	737.4	766.0
צריכה תעשייתית (כל האיטיות)	124.4	122.8	129.2	126.5	124.2	120.1	121.8	116.5	113.1	119.6	113.8	114.0
צריכה חקלאית שפיר	892.3	854.1	918.3	824.3	729.1	563.2	534.9	562.5	565.6	543.7	519.3	565.0

מאגרי מים טבעיים מספקים את רוב צריכת המים. יש שלושה אגני מים עיקריים: הכינרת, אקוויפר ירקון-תנינים ואקוויפר החוף.¹¹ מוביל המים הארצי מקשר בין מאגרי המים לבין הצרכנים ומאפשר את ניהול משק המים כיחידה תלת-אגנית אחת. בעשור האחרון חל גידול ניכר במקורות מים שוליים, כפי שמתואר בטבלה 8.

טבלה 8 – השינויים במקורות המים בעשור האחרון (במלמ"ק)

שנה	שפירים	מותפלים	קולחין	מליחים	שיטפונות	סה"כ
1996	1,590.8	0.0	270.0	106.2	45.7	2,013
שיעור	79.0%	0.0%	13.4%	5.3%	2.3%	100.0%
2007	1,273.8	141.0	354.1	220.3	44.1	2,033
שיעור	62.6%	6.9%	17.4%	10.8%	2.2%	100.0%
שינוי מצטבר	-19.9%		31.1%	107.4%	-3.5%	1.0%

מהנתונים בטבלה 8 עולה כי חלו שינויים של ממש בהרכב מקורות המים בישראל – ירידה במקורות המים השפירים, הופעת מקור מים מותפלים וגידול ניכר במקורות המים השוליים (מי קולחין, מים מליחים ושיטפונות). בטבלה 9 להלן מוצג השינוי בשימושי המים בשנים 1996 ו-2007.¹²

¹¹ אקוויפר הוא שכבות סלע נקבוביות תת-קרקעיות האוגרות מים ומשמשות כעין אגם היקוות טבעי.

¹² נוסף על כך ישראל מעבירה מים בכמות של כ-52 מלמ"ק בשנה לרשות הפלסטינית (נוסף עליהם הרשות עצמה מפיקה מאקוויפר ההר כ-32 מלמ"ק בשנה), ושל כ-46 מלמ"ק לירדן. כ-10 מלמ"ק מוזרמים לנחלים בטבע.

טבלה 9 – שינויים בשימושי המים בישראל בעשור האחרון (במלמ"ק)

שנה	חקלאות	תעשייה	בית	סה"כ
1996	1,284.3	124.4	604.0	2,013
שיעור	63.8%	6.2%	30.0%	100.0%
2007	1,153.5	113.8	766.0	2,033
שיעור	56.7%	5.6%	37.7%	100.0%
שינוי מצטבר	-10.2%	-8.5%	26.8%	1.0%

3.2. מחירי המים

מחיר המים אינו אחיד, ונקבע על-פי פרמטרים כגון שימוש (חקלאות, תעשייה, בית), סוג (שפירים, קולחין, מליחים), אזור (קרבה לאזור ההפקה) וכמות (המחיר עולה מעל מנת צריכה בסיסית).

טבלה 10 – מחירי מים המסופקים על-ידי חברת "מקורות"¹³

שימוש	סוג המים	מחיר בש"ח למ"ק	הערות
חקלאות	מים שפירים	0.5 עד 2.0	תלוי באזור;
	שפד"ן	0.825	יש תוספות בגין חריגה מהכמות שהוקצתה
	מי קולחין	0.611	
ביתי	מים שפירים	2.811	מחיר לרשויות המקומיות
תעשייה	שפירים	1.141 עד 2.744	תלוי באזור;
	מליחים	1.924 עד 2.180	תלוי ברמת המליחות
	מי קולחין	2.195	

מחירי המים לחקלאות נקבעים במועדים שונים במהלך השנה לפי שלוש רמות דירוג. בעשור האחרון עלו מחירי המים לחקלאות בהתמדה, כפי שמתואר בטבלה 11 להלן.

טבלה 11 – מחירי מים שפירים לחקלאות בשנים 1995 ו-2005 (באגורות, מחירים שוטפים)¹⁴

דירוג	1995	2005	שינוי נומינלי
א	45.5	108.7	139%
ב	54.9	131.0	139%
ג	73.6	175.7	139%

בבדיקה שנערכה ברשות לתכנון במשרד החקלאות עלה כי השינוי הריאלי במחיר המים השפירים לחקלאות בשנים 1995-2005 היה 68.5%.

¹³ הרשות הממשלתית למים וביוב, תעריפי מים המסופקים מאת מקורות, ינואר 2008 (באתר האינטרנט הפירוט נרחב יותר), www.water.gov.il/NR/rdonlyres/5BCF8F2D-EE42-4009-9141-C07E38614DD3/0/mesupakim140108.pdf

¹⁴ משרד החקלאות ופיתוח הכפר, הרשות לתכנון, דין וחשבון כלכלי על החקלאות והכפר 2005, אוגוסט 2006.

הבעיה הקשה ביותר בניהול משק המים היא ההתמודדות עם רצף של שנים שחונות שנוצר בהן גירעון מצטבר. מעקב אחר מדיניות הממשלה בעשור האחרון מלמד כי למרות הגידול בשימוש במים שוליים בחקלאות והתייעלות השימוש במים לצורכי חקלאות, עדיין הביקוש עולה על היצע המים הזמין. התוצאה היא שאיבת יתר של מים שפירים, המובילה להצטמצמות מדאיגה של מאגרי המים של מדינת ישראל. אפשר לומר כי **מצוקת המים נוצרה גם בשל יישום לא מספק של מדיניות לעידוד החיסכון במים, בעיקר לצריכה ביתית-עירונית, והתפלה מועטת מדי של מי ים.**

בשנת 1999 הכריזה ממשלת ישראל על מצב חירום במשק המים. באותה תקופה היתה כמות המים במאגרי הארץ – הכינרת והאקוויפרים – גדולה בכ-480 מלמ"ק מהכמות שיש בהם היום. כיום כמות המים במאגרים היא כ-268 מלמ"ק מתחת לקו האדום – רק 92 מלמ"ק יותר מהשפל של 2001.

בשנים האחרונות היה רצף של שנים שחונות. למשל, עליית מפלס הכינרת בחורף 2007/08 היתה הקטנה ביותר בעשור האחרון: **מ-4 בדצמבר 2007 ועד 2 במרס 2008 עלה מפלס הכינרת ב-49 ס"מ בלבד.** מפלס הכינרת הוא 84 ס"מ מעל לקו האדום התחתון, ונמוך ב-64 ס"מ מהמפלס בתקופה המקבילה אשתקד וב-1.16 מטר מהמפלס בתקופה המקבילה לפני שנתיים. **לפי השירות ההידרולוגי ברשות המים, מפלס הכינרת עתיד לרדת מהקו האדום התחתון ביולי 2008.**

לפי הרשות הממשלתית למים ולביוב, "בשנת 2009, לא ניתן יהיה לספק את רמת הביקושים הנוכחית, אלא אם תהיה שנה גשומה הרבה מעבר לממוצע". בשפל כזה מקורות המים הטבעיים יהיו בסכנה, ויהיה קושי לספק מים לחקלאות, לתעשייה ולשימושים ביתיים (פרט למי שתייה).¹⁶

¹⁵ מרכז המחקר והמידע בכנסת, נתונים על משבר המים בישראל, כתיבה: אורי טל, מרס 2008.

¹⁶ הרשות הממשלתית למים וביוב, מכתב, 17 במרס 2008.